

ADEVĂRUL

ABONAMENTUL:

Pe un an — — — 4 cor.

Pe 1/2 de an — — — 2 „

Pe 1/4 de an — — — 1 „

Un număr 8 fileri.

Pentru străinătate:

Pe un an — — — 6 cor.

Pentru America:

Pe un an — — — 2 dolari

ORGANUL PARTIDULUI SOCIALDEMOCRAT
DIN UNGARIA

APARE ÎN FIECARE DUMINECĂ

Redacția și Administrația:

BUDAPESTA, VIII., CONTI-UTCA 4.

Aci sunt a să trimitte tot felul de scrisori, cereri și bani.
Tot aci să primesc anunțuri cu prețuri moderate.

Vechea și noua robie.

Multă vremea gîndea și credeau omenii, că nu e robie mai mare și mai grea decît aceia în care-l țineau pe om puterile neimblinzite ale naturii. Omul primitiv sta ca rob neputincios față de furiile nimicitoare ale naturii și dacă acestea năvăleau vrășmașe împotriva lui, n'avea mai mare putere de împotrivire, decît frunza îngălbenită toamna în fața primului vînt, ce o rupe și o poartă după placul lui. Fiarele selbatice îl făceau pradă, îi răpeau copii. Dacă capriciul despot al naturii îi nimicea rodul pomilor, dacă o revărsare venită pe neașteptate îi ducea peștii toți, dacă vreo fiară selbatică mai mare îi gonea de lângă peșteră vînatul, hrana lui: atunci trebuia să se strămute din locul acela, să plece, să pibegească, pînăce natura vitreagă și nemiloasă devenia iar blîndă și primitoare. Iar dacă capriciul pustiitor al naturii nimicea viața, hrana pe întinderi mari de pămînt, atunci — nu odată — omul pierdea de foame. Pe neștiute și fără putință de apărare năvăleau asupra omului primitiv, boalele, focul, revărsarea și trăsnetul. Mai întunecată ca noaptea fără lună și foarte de nepătruns era ceața deasă și greoaie a neștiinței, ce se lăsa pe sufletul și pe mintea lui.

În svîrcolirile groazei, a fricii de necunoscut, în clăntăneala dinților își țâuri iceana dumnezeilor și a dracilor. Afară de toporul de peatră, de dinți și de unghiile lui singura armă era superstiția, cu care lupta împotriva acestor pericole îngrozitoare.

Față de acest nenorocit, vrednic de milă, față de acest om-animal, cit de mare ni-e puterea, cit de uriașă ni-e libertatea noastră! Puterea distrugătoare a apei am înlăntuit-o în zăgazuri. Aburul vrednic ne duce dintr'un loc într'altul, ne crapă stîncile. Trăsnetul l-am înjugat și ne-a devenit slugă, ne duce vorbele, veștile dintr'o țară într'alta, ne dă lumină, căldură și ni e muncitor cu milioane de brațe. Am cucerit pămîntul de sub stăpînirea fiarelor selbatice. Le-am domesticit, le-am învățat la ordine și cu miile, cu milioanele distrugem microbii producători de boale. Dela toate și toți aceia, cari scurtau viața omului și așa destul de scurtă, mintea și puterea omenească a luat încet-încet, pas cu pas toate armele cu cari luptau. Vechiul despot al cărui jug greu și umilitor apăsa pe toți, e gonit din tronul său. Oastea bătută e silită a preda cetățile una după alta, robia omului a devenit mai mică, libertatea mai mare decum a fost în trecut. Firește, să nu ne încredem prea mult, oastea bătută sau înlăntuită din cînd în cînd tot mai năvălește prin țările cucerite. Nenorocirile mari — exploziile vulcanilor, cutremurele de pămînt, ce nimicesc orașe, revărsările mari de ape — ne atrag atenția și ne spun că nu ne-am rupt încă lanțul de pe grunazi, că l-am lungit numai, ca să nu ne împiedece prea tare la umblet, și aceasta ne trezește iluzia libertății.

Omul a devenit mai puternic. Față de natură e mai liber și mai puțin atîrnător de ea. Deosebirea dintre omul ce cădea în genunchi, se ruga și aducea jertfe dumnezeului dătător de trăsnet și muncitorul care prin apăsarea unui buton silește electricitatea la înfăptuirea unei mari cantități de muncă; precum și chemarea intru ajutor alui Dumnezeu prin dangăte de clopot spre apărare contra furtunei, și omul ce sparge norii cu tunul și regulează ploaia acolo unde trebuie: arată foarte minunat creșterea puterii și libertății omenești.

Și totuși, pe lângă toate astea, libertatea adevărată a omului nu numai că n'a crescut, dar s'a micșorat. Atîrnarea noastră nu e mai mică, ci e mai adîncă, mai de multe feluri. Robia noastră n'a luat sfîrșit, numai locul stăpînului vechi l-a ocupat un altul nou, mai puternic și mai nemilos. În locul puterii despotice ale naturii s'a așezat un tiran mai mare: societatea și instituțiile ei.

Ce e numărul acela de vieți pe cari fiarele selbatice ale pădurilor le sfîșia, pe lângă numărul de vieți ce le seceră accidentele muncii? Fabrica, mașina, vîtaful care stă la spatele muncitorului au ucis într'o sută de ani mai multe vieți omenești decît cele mai cumplite și neașteptat sosite boli într'o mie de ani din vechime.

Înghițul timpuriu al poamelor niciodată n'a făcut să scadă într'atîta hrana omului, precum a scăzut-o politica vamală a statelor moderne, făcută în paguba stomacurilor celor mulți și în folosul buzunarelor celor puțini. Mai mare tiran decît natura, care împărțea după vrerea ei secetă sau ploaie, uscăciune sau revărsare, boale sau sănătate, mai mare și mai capricios autocrat e statul, care împărțește robia sau libertatea, drepturile sau apăsarea precum el voiește. Omul desțelinează codrii face să răsără ca din pămînt păduri acolo unde ele nu sunt și trebuie, usucă mlaștinile, găurește munții, schimbă clima țării și face să crească noi plante, flori și poame. Dar ce folos de toată munca asta, de frumusețe și bielsug, când biciul de foc al foamei, ce-l ține în mînă clasa capitalistă, face pe milioane de oameni cerșetori după muncă și-i alungă dintr'o țară într'alta, după o bucată de pâine. Conducătorul unei fabrici de astăzi, sau purtorul unui cerc, are o putere reală mai mare, decît puterea omului primitiv își închipuia că o au duhurile, dumnezeii sau diavolii creați de el. Muncitorul, care scoate lumina soarelui din cărbunele ce zace de milioane de ani în inima pămîntului, care îi înviază căldura și-l preface în calul — purtătorul — nostru; care cu o singură mișcare a mîinii face din electricitate țesătorul, poștarul nostru; care poruncește razelor soarelui să desemneze, să zugrăvească, să scrie în locul nostru; care smulge apei-aburului puteri de mii de calvapor și-i pune în serviciul nostru: acest muncitor uriaș e apăsător și neputincios, fără apărare, față de capitaliști, de sbirii acestora, față de jandarmi, de soldați, de popa și de notarii plătiți să mintă.

S'a făcut stăpînul naturii, ca să devie sluga puterilor sociale. Nu e încă învingător deplin într'o luptă pentru libertate și alte lanțuri i-s'au așezat pe umeri și pe picioare. Pentru omul de azi nu mai e așa de importantă lupta de eliberare, revoluția împotriva puterilor naturii nu e așa de mult promițătoare ca lupta de eliberare, revoluția împotriva puterilor sociale.

În lupta pentru libertate împotriva naturii, luptă ce a durat multe sute de mii de ani, unealta noastră a fost vecinic una: știința, cunoașterea. Ca omul să poată învinge natura, a trebuit să-i cunoască legile și puterile. Cînd știința a observat munca acestor puteri, atunci omul le-a săpat o altă albie de seurgere: din puteri distrugătoare a făcut creatoare, din tiran selbatic slugă supusă. Acest drum duce și la înfrîngerea puterilor sociale, la prefacerea lor în mai puțin dăunătoare și mai tîrziu la libertatea desevirșită a omului. Aceia ce față de puterea trăsnetului, de apăsarea aburului, de munca distrugătoare a microbilor, a fost știința naturală, acelaș lucru e față de puterile sociale și instituțiile ei *socialismul*. Socialismul ca știință obsearvă, analizează puterile hotărîtoare în societate, și ca practică preschimbă cunoștințele acestea în mișcare, organizare a maselor împotriva acestor puteri. Socialismul e unealta aceea, care va nimici tirania oarbă, păgubitoare a societății și a puterilor ei asupra oamenilor și care va face pe om din robul societății stăpînul ei. Această muncă va fi stîrpirea robiei în lumea oamenilor.

În înțelesul acesta putem spune că odată cu socialismul începe și libertatea omului și, încă și aceia că socialism și libertate e de fapt numirea în două feluri a unui și aceluiaș lucru.

Dr. Sigismund Kunfi

Zi de serbătoare.

Iarăși a sosit primăvara. Soarele dătător de viață își revarsă razele pe pământ și pe urma lor totul se trezește, înviorează. Toate vietățile pământului primesc cu bucurie razele primăvăratică ale soarelui. Bucurăși oamenii, animalele și plantele. Cu reînvierea primăverii reînvie tot ce e pe pământ...

Numai acolo nu stăbat razele soarelui, unde muncitorul lucrează fără încetare — pentru alții.

În fabrici și ateliere, în adâncimea pământului, în băi nu încălzește soarele. În fabrici și acolo jos, sub pământ nu e primăvară, acolo iarna e vecinică... Iarnă grea, întunecată și amorțitoare... Acolo stau muncitorii și multe, foarte multe comori sunt cu ei. Muncitorii adună și făuresc comorile acolo, unde nu pripește soarele, unde nu înfloresc florile și tot ce fac ei, dau în primire — altora...

Acum, primăvara, în frumoasa lună Mai își simte muncitorul mai mult ca oricând robia...

Dar totuși avem și noi, muncitorii o zi, când odihnesc uneltele de muncă, când întreaga muncitorime din cele patru unghiuri ale pământului serbează, când sunt închise fabricile și atelierele, pentru că neobositele mâini producătoare înceată de-a mai lucra.

Dar oare pentru ce serbează muncitorimea la întâi Mai?...

Își are și asta istoria sa. Sunt douăzeci și cinci de ani, decînd în 1889 muncitorii au ținut la Paris un congres internațional, la care s'a hotărît, ca muncitorimea fiecărei țări, la întâi Mai să țină zi de odihnă. Însă această zi de repaos să o folosească spre a demonstra pentru introducerea zilei de lucru de opt ore. În ziua asta fiecare muncitor să lumineze pe tovarășul său, că muncitorul acela ce-și trăiește viața numai pentru binele altuia, are dreptul, ca cele 24 ore ale zilei de lucru să și-le împărțească așa, ca atît cît se vine din ea pentru adunarea avuției altora, atîta să-i vină și lui spre odihnă, dar tot atîta să-i vină și pentru distracție și pentru învățatură.

În ziua asta pretind muncitorii legile, cari ar fi să ocrotească munca și pe lucrători. Pentru că nu-i dreptate, ca cel ce muncește

altora, să fie servit patronilor și tuturora deopotrivă... Pretind întreținerea și ajutorarea muncitorilor în caz de accidente și bătrînețe. Căci nu-i dreptate, ca acel ce 'n tinerețe și-a lăsat puterea de muncă prin fabrici și mini, la bătrînețe să ajungă pe stradă...

Pretind ca în ateliere, în fabrici și în băi instrumente corăspunzătoare să apere pe muncitori împotriva accidentelor; pretind ocrotirea muncii femeilor și a copiilor, căci e păcat strigător la cer exploatarea muncii mamelor și a copiilor nevrîstnici...

În ziua asta demonstrează muncitorimea și pentru aceea, ca dreptul de întrunire și asociere să fie asigurat, ca în libertatea de grevă să nu li-se pună piedeci. Petru că nu e dreptate, ea atunci cînd stăpînitorii și alți aparținători la clasele stăpînitoare se pot întruni în deplină libertate și-și pot forma orice societăți, noi, muncitorii — și mai cu seamă băieții — nici organiza nu ne putem și mai totdeauna chiar și adunările ne sunt oprite.

În toate țările din lume demonstrează muncitorimea la întâi Mai. Pentru că ziua asta e ziua demonstrației. În fabricile și atelierele din Ungaria încă încetează munca în ziua asta. Vor ieși muncitorii din negura fabricilor și vor demonstra pentru învingerea cerințelor noastre. Cu putere nemăsurată, cu însuflețire și avînt se va face și demonstrația din anul ăsta, căci tot mai mare și mai mare e numărul acolora, cari intră sub steagul ce poartă scris: 8 ore de lucru, 8 ore de distracție și 8 ore de odihnă, din cari tot mai mult și mai mult înfăptuește puterea organizației muncitorilor.

Va veni odată timpul, cînd și în fabrici, în ateliere și în jurul băilor va fi primăvară, vîndră, fermecătoare primăvară...

La muncă, țarăși, căci viitorul este al nostru.

Toți tovarășii și abonenții noștri, cari la întâi Mai vor face abonații noi pentru foaie, sunt rugați a aviza administrația prin o carte postală, spre a putea trimite numărul viitor și noilor abonații fără întârziere.

Tot asemenea și acei acăror abonament expiră la 1 Mai, sunt rugați să-și înoiască abonamentul.

FOIȚA

PE BRAZDĂ.

De I. Neagu.

— Ho, ho, boii tatei, hoo...
 — Adică să dijugăm de acuma, moș Dănilă?
 — Ba, la să mai răsufliăm o leacă, că n'o fi foc.
 — Că bine grăiși... A, ori mi se pare mie, par'că s'aud cîntări de scripea în livada boierească.
 — Nu ți s'o fi părînd de loc, măi Iordache. Or fi petrecînd boierii, ca de ziua lui Mai întâi.
 — Nu cumva-i vre-o zi oprită întîiul ista de Mai, moș Dănilă? De sărbătoare nu-mi pare a fi, s'ar fi auzit bătînd toaca.
 — Ei, măi dragul moșului, tu nu știi nimic. Cînd eram eu așa, copil ca tine, am mai apucat și eu un crîmpeiaș din vremea ceea, cînd tot omul, de ziua lui întâi Mai, se pregătea mai abilit ca de-o sărbătoare împărătească... Numai ce vedeai făcîndu-se, fiecare cu vecinii, roată în jurul unei mescioare... Uite, vezi? Cît ține pajiștea ceea, pînă în malul girlei, cînd răsărea soarele întîiului Mai. o găsea înțesată cu mănunchiurile de oameni, așezați jur împrejurul meselor, de celea mici în trei picioare și rotunde. Mîceau și chefuiu cu toții la olaltă.
 — Și de ce și-au ales oamenii taman ziua lui întâi Mai s'o prăznuiască, moș Dănilă?
 — Păi, iaca, măi băiete, de ce... Acuma, la sfîrșitul lui April, acuma vede omul cum a

scăpat din iarnă... De i-au ieșit vitele tefere, de i-au fâtat oițele și vacile bine. Acuma se vede și dacă grînele apucă să fie frumoase. Și răsăritul oarzelor tot acuma se vede cum li-i gîndul. Și dacă iarba a apucat să îmbrace imășurile pînă la ziua asta, e nădejde bună la vite și laptele-i gîrlă... Și cînd vede omul, toate astea, la gîndul lui, cum să nu petreacă, Iordache?

— Așa-i... Dar acuma de ce nu mai petrec oamenii de ziua asta, moș Dănilă?

— Ei, dragul moșului... N'auzi ce chefulă trag boierii, cum nu petrec?

— Ei, dar nu petrec oamenii noștri, ei boierii.
 — Ai dreptate, flăcăul moșului. Ai noștri nu mai au chef de petreceri acuma... Acu numai boierilor le prieste rodnicia unei asemenea zile, numai lor le surd ochii, privind mana cîmpurilor, pentru că, fătul moșului, tot, tot cît cuprinzi cu ochii, sămănăturile din pogoanele noastre, ca și cele din moșiile lor, totul ei folosesc. Vitele noastre pentru ei ară, munca noastră lor li-i închinată, și trup și sufletul nostru pentru dinșii robește...

— Păi, de ce așa, moș Dănilă?
 — Pentru că, Iordache măi, cei bogați au pus mîna pe pămînturi, cu hapea, și-au zis, că sînt ale lor. Dar, nu-i adevărat, Iordăchiță tată, nu-i adevărat... Noi sîntem feciorii pămîntului, noi iștia, cari ne naștem cu plugul și sapa în mîna și murim istovindu-ne muncind. Noi sîntem feciorii pămîntului... Și, de dreptul nostru-i să-l moștenim, în stăpînire tovară-

CRONICA

ÎN ȚARĂ.

*

Și literatura răsvrătește. Copoii lui Balogh s'au pus în acțiune. Toate foile partidului nostru sunt răscolite și caută nod în papură pentru a umplea temnița cu scriitori socialiști. Încă de pe la începutul anului trecut se roscolesc foi și articole, poate găsesc ceva de care să se acate.

Mai zilele trecute judecătoria sistem Balogh, a condamnat la 6 luni închisoare pe un tov. din redacția „Népszava“, pentru niște articole apărute în Martie anul trecut în „Népszava“, pe motiv că în acele articole ar fi ofenzat pe regele. Apelînd la Curie, aceasta i-a ridicat pedeapsa dela 6 luni la 1 an și jumătate. Printre foile vechi au mai mirosit copoii și o foiță tot în „Népszava“, în care tov. Bresztovszky în termeni literari descria mizeria din armată, cum soldații se îmbolnăveau din cauza hranei proaste și îmbrăcăminte rele, pentru că ofițerii cheltuiau banii lăsați pentru întreținerea soldaților.

Procuratura a găsit în asta revoltă și cu toate că apărătorul (tov. Rónai) a arătat că asta încă nu e revoltă, că dacă și asta e revoltă, atunci ar trebui confiscată toată literatura mai de seamă, care e plină de asemenea tablouri, cu toate astea, judecător a condamnat pe autor la o lună închisoare de stat. Începe să se simtă domnia noi legi de presă.

Comemorarea martirilor noștri din Aleșd. După cum am scris și în numărul din urmă, Duminecă în 26 Aprilie n. s'a serbat în Oradea-mare împlinirea a zece ani dela măcelul din Aleșd, la care au căzut 33 de frați ai noștri. În anii 1903 și 1904, cînd poporul român din cercul Aleșd a început a se încălzi de razele ideilor socialismului și mai de multeori a voit să țină adunare publică, unde să-și spună ce-l doare și de ce are lipsă, autoritatea tirană și barbară nu le-a dat dreptul de a se putea aduna. Dar pe urmă domni s'au gîndit și au conchemat ei adunarea la care au invitat și pe români, — poate cu acel scop josnic pe care l-au și ajuns, de-a da poporului în loc de drept și libertate: gloanțe și sulite.

Aceste fapte neomenești ale stăpînirii de călăi, a băgat spaimă mare și groază în cei rămași în viață, așa că poporul din cercul Aleșdului și așa înapoiat peste măsură nici astăzi, după 10 ani de zile nu prea are îndrăzneală să-și mai ridice glasul pentru cererea drepturilor lui naturale, pentru a putea trăi o viață mai ușoară și mai fericită

șească, iar nu acei cari nu muncesc, cari s'au așezat ca lipitorile în spinarea noastră, sugîndu-ne, din veacuri, sudorile muncii... Da, Iordăchiță, să știi și tu, că, de bună dreptate ar fi, ca pămîntul să cadă în stăpînirea obștească a muncitorilor, cari din moși-strămoși lucratură-am, să scoatem din sinurile lui, comora fericirii omenești, buna stare a tuturor, dar care vecinic ne-a fost răpită nouă, prin fel și chip de uneltiri, de cei cari-și zic astăzi proprietarii pămîntului...

— Păi bine, de ce lăsăm noi lipitorile astea, să ne tot sugă muncuța noastră, frate?

— Iordăchiță, să vezi de ce, tată. Lipitorile astea, s'au apucat și-au făurit asupra pămîntului grădele... Au născocit Statul, cu meșteșugul de-a turna mereu la legi, să le sfințească crotopirea lor. Și tot s'au mai temut de slăbiciunea lor și s'au gîndit, c'o dată și o dată, noi, asupriții, o să le pricepem meșteșugurile lor și-o să ne răsvrătim, călcînd legile lor viclene ce le ascund hoția. Și s'au gîndit, că Statul, alcătuit din clica lor, nu va să fie în stare să potolească urgia poporului, răsvrătit, să-și capete dreptate, și-atunci au născocit armata. Și, ca să ne slăbească și mai mult puterile noastre, ca să cădem cu totul răpuși în fața lor, s'au folosit de orbirea și bunătatea poporului, și-au orînduit, ca tot ai noștri să le fie de strajă, asupra avuturilor lor, storce din sudorile noastre și din singele nostru. Și-au făurit legi, după cari, feciorii noștri, sînt chie-mați, a le fi slugi oarbe și de pomană ani în-

Dar totuși, liniștea de astăzi trebuie să fie aceea liniște, care prevestește furtuna viforoasă, ce va prăbuși tot ce-i putregai și tiranism.

Duminecă tovarășul Ioan Flueraș, delegatul comitetului central român al partidului social-democrat din Ungaria, a plecat din Budapesta la Aleșd, unde în semn de doliu și iubire a depus pe mormântul martirilor o cunună de lauri cu pantlică roșie, ce purta inscripția: „*Martirilor noștri*“, în numele tuturor socialiștilor români din Ungaria. În cimitirul din Aleșd odihnesc 13 căzuți, ceilalți 20 au fost duși în diferitele lor sate natale. Mormântul din Aleșd e mai cu totul șters și fără semn, însă memoria celor ce zac acolo va rămâne vecinic în inimile socialdemocraților români din Ungaria. Și când vom fi în stare, ne vom face datorința de a-le ridica un monument cât de modest. Tovarășul Flueraș a amintit în puține cuvinte celor adunați în jurul mormintelor martirilor despre nedreptatea strigătoare la cer, care pretinde răzbunare.

După aceea tov. Flueraș s'a reîntors la Oradea-mare, unde tovarășii de acolo, în sala mare a Casei muncitorilor au ținut o întrunire festivă de doliu, la care au luat parte peste 300 de persoane. Întrunirea a fost deschisă de secretarul partidului din Oradea tov. Siherman, după aceea s'a declamat o poezie scrisă ocazional de tovarășa Várnai Zseni, apoi a vorbit tov. Silberstein care și dânsul a luat parte la adunarea de tristă amintire, de unde a scăpat fiind împușcat în pälărie, dar în schimb a fost pedepsit la 4 ani temniță. Vorbirea lui în felul cum a descris și a zugrăvit viața amară a poporului român din comitatul Bihor, a făcut pe cei de față să lăcrămeze. La sfârșit a mai vorbit și tov. Flueraș, care a declarat că socialiștii români de azi și cei de mâine vor lucra și vor lupta cu însuflețire și revoltă în totdeauna, până ce nu va învinge voința poporului, libertatea și fericirea tuturor.

Foile așazise naționale românești, nu s'au ocupat deloc cu împlinirea alor zece ani dela moartea tovarășilor noștri, a căror sînge a curs pentru dreptul poporului. Se înțelege, aceștia n'au fost domni, ci cu toții erau plugari săraci și socialiști. Așa iubesc naționaliștii adevărul și pe ceice mor pentru el.

Procesul din Sătmar. Joia trecută s'a început la Sătmar procesul românilor din Mofținul-Mic, cari fiind încorporați la noua episcopie de Hajdudorog, atunci când vicarul episcopesc, Jaczkovici — care a murit în urma exploziei din Dobrițin — a venit să ia în

primire socotelile bisericii, s'au răsculat, au lovit pe vicar și l-au scos din biserică.

Procurorul din Sătmar a intentat proces împotriva a 32 de poporeni, între cari se afla și preotul din Mofțin, George Mureșan, care a fost învinuit că el a îndemnat poporul la împotrivire.

Procesul a decurs patru zile, Luni în 27 Aprilie, s'a adus sentința, prin care preotul Mureșan e pedepsit la 1 an și 6 luni temniță, Iacob Moldovan și Petru Tarța la câte șase luni temniță, unii la trei luni și alții la 15 zile, iar 15 inși au fost achitați.

Aceste sunt isprăvile guvernului tiszaișt, care se bucură de atîta sprijin din partea naționaliștilor români.

Scrisoare

Mariei Cunțan

la Sibiu.

Demult mă port cu gîndu să-ți scriu o carte dar sunt atîtea micile și măruntele datorii zilnice, încît așa arareori își poate omul răfoi clipa de odihnă trebuincioasă la tichuirea unei scrisori, oglinda tuturor cugetărilor și simțirilor. Doar a trecut o lună ori chiar două, de cînd pe o cartă scrisă 'n pripă îmi arunci întrebarea, de ce am părăsit poezia și m'am aruncat în vârtejul primejdios al prozei vieții?

Nu ți-a trecut prin gînd la scrierea acestei întrebări, că n'am fost niciodată fire poetică? Că m'am silit întotdeauna să îau viața și acest trai greu al nostru din cel mai real punct de vedere posibil? Nu mai ții minte cînd mă sileam să reduc la valoarea lor reală — de obicei cît de minimală — acelea zburcări sufletești, acelea impasuri, în cari se zbăteau prietenile mele cu fire poetică?

Și-apoi de ce găsești, că intrînd în șirul luptătorilor pentru un trai mai bun, mai drept, mai demn omului, intrînd în șirul socialiștilor am părăsit poezia? Sau poezii sunt într'adevăr oameni cari trebuie să se însuflească numai pentru fapte și simțiri romantice, aventuroase, imposibil de realizat?

Eu cred că un poet adevărat — știi că nu toți poezii au darul de-a scrie versuri — înțelege toate neajunsurile și nemulțumirile celor asupriți, caută deslegarea tainei desrobirii omnirii și luptă ori lucrează pentru schimbarea, ștergerea cutărilor legi nefirești, ce deosebesc pe om de om

In acest înțeles într'ad văr noi, socialiștii am

putea fi numiți poezii. Cu toate că ceace un poet face de obicei numai mînat de-un simț instinctiv de dreptate și milă, de-o pornire nedeslușită de iubire față de cei asupriți și disprețuiți și ură față de cei tirani — un socialist o face din cunoașterea legilor sociale, azi învechite și lipsite de orice temei de dreptate și egalitate.

Noi cunoaștem izvorul stării nesuferite de azi, în care cîteva mii de oameni ca să poată trăi în cea mai mare desfrînare și lux, a te milioane trebuie să muncească cît e ziua de mare în fabrici, în ocne, ori pe drumuri. Noi cunoaștem și amărîrea și puterea acestor milioane de muncitori nedreptățiți, oțeliți în neajunsuri și necaz. Știm și slăbiciunea de voință și caracter a acelor faimoși reprezentanți ai feudalismului medieval și capitalismului modern, cari odată scăpătați, coboară nespuse de adînc pe treapta omenimei.

Sunt clipe cînd se vede lămurit acea lege dreaptă a măririi, care poartă în sine simburile peirii și cealaltă lege, în puterea căreia ceice se oțlesc în muncă și înțelegere trebuie să izbutească.

Luptăm și muncim pentru un viitor mai drept și vrednic de-a trăi, cînd toți oamenii vor trăi la fel, după munca mînilor ori creierului lor, după cum sunt înzestrați de fire cu diferite talente. Vedem înaintea noastră acel timp, cînd fără deosebire de naștere societatea va răsplăti drept munca fiecărui membru al ei, înțeleg atît pe bărbați, cît și pe femei.

Nu vom avea tot zile de așa tristă amintire, ca cea de azi, cînd se 'mplinesc zece ani dela măcelul din Aleșd, ci făcîndune datorii noastre de luptători și muncitori ai unei societăți drepte, așteptăm acea zi frumoasă a desrobirii tuturor celor asupriți astăzi. În așteptarea acestei zile serbăm întîiul Mai, ziua odihnei și nădejdelor tuturor socialiștilor.

Iată, draga mea prietenă, poezia noastră izvorîră din cunoașterea realității. Iată lupta împotriva nedreptăților sociale de azi, ce o purtăm; lupta ce poate fi deochiată numai de aceea, cari trăiesc azi din sudoarea muncii asupriților și se tem de-o schimbare a sistemului social.

Sufletul tău de poetă, ce-a gustat așa multe amăriri și dureri, oare poate să nu înțeleagă durerea și amărîrea muncitorimei?

Oradea-Mare, 26 Aprilie, n. 1914.

Dr. Nora Leményi Rozvan.

„ADEVÉRUL“

este singura foaie românească care apără interesele muncitorimei. Fiecare muncitor român are datoria morală a o abona, ceti și răspândi.

tregi. Și-i prostesc într'atîta, pe bieții noștri feciori, prin cele chinuri ale căzărnilor, încît îi trimet să ne împuște ca pe câni, să ne împuște tot ai noștri, cînd am vrea, istoviți de chin și însetați de dorul dreptății noastre, să nu mai fim obidiți și robi... Și, măi, ce mai șireți sint și stăpînitorii iștia. Dar, nu-i vorbă, și noi, am prins și noi a ne cam da sama de viclesugurile lor. Hm. Cică, grăesc legile lor, eum-că noi am avea libertate, să trăim ori-cum vrem și să muncim ori-cît ne place... Ian auzi colea: li-ber-ta-te... Păi, ce fel de libertate, cînd n'ai tu treaba ta, n'ai tu pămîntul tău, ci ești silit să mergi a robi pe moșiile lor, cu învoeli pe placul lor, cînd nu poți scoate barem cît să-ți mai tîrzi arsele de zile, să nu te usuci de foame. Și nu muncim nicidecum atîta cît ne place, ci pîn'ne vlăguim toată puterea truditului nostru trup. Așa și-abia, abia ce ne mai putem agonisi și noi, cît să îndrugi de azi pe mine, că ne sug toți Iordache, ne sug toți din toate părțile... Cînd și cînd, numai ce-auzi că Statul scoate moșii în vînzare la țărani, adică pentru noi... Ce mai gogorită și treaba asta. Un feliu de țărînă aruncată, spre orbire, în ochii celor nepricepuți, făcîndu-i a crede în milostivirea Statului și să nu-și vadă mai departe de drepturile lor... Că, măi băiete, cine-i Statul ista, pe care nici unul din noi, nu l-am cunoscut măcar, deși ia asupra-și să ne vîndă nouă pămînturile noastre? Că el de unde să le aibă? Știi cum vine treaba aceea, măi Iordăchiță?... Ca și cînd m'ar prinde unul în drum, m'ar desbrăca de hînele

astea, și apoi ar merge să le vîndă copiilor mei, ceiace insamnă o hoție curată. Au, feciorii mei, trup din trupul meu, n'au oare dreptul să se bucure frățește, de rodul muncii mele? Așa și cu pămînturile, Iordăchiță, fătul moșului. Că, dacă pămîntul acesta a fost lăsat dela Dumnezeu, de unde-o fi fost lăsat și, dacă noi suntem feciorii tatălui ceresc, de bună samă, că drept e, că noi să avem, asupra pămîntului, stăpînire de frați. Acuma, da-c-au venit unii și alții, și și l-au însușit numai lorule, prin felurite cotropiri, spunîndu-ne aceștia nouă, că de vroim a ne bucura și noi, de-o bucătică de loc, din moștenirea noastră, trebuie să le plătim lor foncieră, chirie, fapta asta, Iordăchiță, i-o tîlhărie curată.

— Și multă vreme au să ne hoțască, oare, tîlharii iștia, moș Dănilă?

— Măi băiete, ascultă-mă pe mine. Uite, sunt om bătrîn, albit de nevoi și de cîte am petrecut, și, fătul meu nu-mi aduc aminte, să fi proorocit în viața mea, vreo dată, minciuni. Ascultă-mă. Va să vie o vreme, eu n'am s'o vîd, dar o simt colea, în sufletul ista îmbătrînit de chinuri, va să vie o vreme, cînd, într'o zi de Maiu, soarele va răsări peste satul acesta fericit. Pămînturile din preajma lui fi-vor în stăpînirea lui obștească. Și nevoe de cele dregătorii ale stăpînirii de astăzi, oamenii n'or mai simți. Intre dîșii s'or avea frățește, că buna înțelegere domni-va atunci pes-e oameni, nu vrajba: pricinuitoilor de vrajba, de mult li se va fi spulberat cenușa în vînt. Și deosebire de neam și nici de treaptă n'o să

mai fie. Toți vor trăi ca frații, nimeni n'o fi mai norocit ori mai fără noroc decît altul. Atuncea, fătul meu, munca n'o să mai fie un chin de iad, căci roadele ei n'au să mai fie supte de despoetori, ci muncitorii va să se bucure în plînatate de ele. Ei, băietul moșului, veni-va vremea ceia, cînd, pe ruina cazărmei, unde acuma tineretul e chemat cu de-a sila, să i-se bage în inimă și minte ura de neam, pregătindu-se ani întregi, cum să-și străpungă și să-și ochiască mai bine semenul, se va nălța cu măreție școala dragostei.

— Moș Dănilă, cînd va să vie oare vremea aceea?

— Așa tîrziu nu, eu n'am s'o vîd, tu înse da... Și nu va veni niciodată, nu, niciodată, și va să fie din rău în mai rău, dacă n'or înțelege cît mai din vreme oamenii, că mîntuirea lor numai prin ei va fi, dacă n'or înțelege să înfrîngă, truția celor stăpîni și trîntori, prin puterea unirei lor... Vezi fricelul acela de iarbă, Iordăchiță? Dacă în inima ta nu va să prindă a crește, zi cu zi, clipă cu clipă, cum crește fricelul acela, dorul însetat după fericirea ta, pe care n'ai s'o aflu, m'ascultă băiete, pe care n'ai s'o aflu, decît în fericirea semenilor tăi. Tu n'ai să-ți scalzi sufletul în mîngăetorul gînd al acelor vremuri, cari se tot apropie, să se reverse, ca o zi senină de Maiu, peste omenirea înfrățită și slobodă de chinurile și urgiile vremurilor de azi... Hai-deți, Iordăchiță, să trecem pe lîngă boi, că s'au cam odihnit... Hi, ce-a Bătan. Hăis, Plă, hăis, Plăvan la brazdă, hi, hăidea...

POPORUL

DE P. CERNA

...Cine trece pe poteca dintre moarte și viață?
E un neam, ce-avu pe vremuri o slăvită dimineată.
Neam al meu! A morții cruce tu o duci de voie-bună;
Printre veacurile mîndre ai avut și tu cunună,
Dar ai risipit-o singur, împărțind-o tuturoră,
Cum împarte raze cerul, cînd s'arată aurora...

Mîndre-s plaiurile tale, țară mîndră între toate!
Și frumos se 'ndoale cerul peste văi și peste sate;
Dar, oricît sclipesc pe tine plaiuri, cer, întreaga fire,
Tristă ești și neferice, căci la noi nu e iubire...
Și flăcăii tăi sunt harnici, holdele îți sunt bogate,
Și copilele-ți duioase par'că sunt domnițe toate —
Dar zadarnic stringi la sînu-ți mii comori de fer cire!
Doina ta e numai lacrimi — căci la noi nu e iubire...

Cine-i cel ce dojenește boul care nu se 'ndură
Să mai ducă la hrăpareț cele bune pentru gură?
Cel ce tremură pe sloată, cel ce cade de arșiță?
Cel ce vine cu căciula la o poartă de domniță;
Cel ce numai de-o cămașa pentru 'nmormîntare strînge,
Din ce țese, din ce coase, din ce spînzură pe dînsul,
Din ce aurul îi svîrle, ca să-i amuțesească plînsul...?

Cine-i cei ce se jelește că i-e masa 'ulăcrămată?
Că nu-i vită în ogradă, că nu-i pită în covată;
Că, la cel ce hodinește, chinul n'are nici o plată;
Că la sînul mamei pruncul e-o pelincă înghețată,
Că la cer nu e nădejde, că la inimi nu-i crezare —
Că din leagăn i-se cîntă cîntecul de 'nmormîntare?...

Pîne! Și pămîntul negru îl cuprinde pîn'la gîsne...
Pîne! Pînă la genunche se ridică țărna, lesne.
Și încet încet pămîntul îi ajunge pîn'la gură;
Îi aude rugăciunea vechiul tată — și se 'ndură
Să-i întindă-această pâne, care satură pe veci...
Asta ți-e povestea frate pîn' cobori în tainiți reci!

Două lumi.

Credința în existența a două lumi e foarte veche, pot zice că e una din cele mai vechi credințe ale omenirii.

— Firește că sunt două lumi zice țărănul căruia îi vei vorbi de aceasta și dacă vei întreba pe muncitorul dela oraș, pe un fecior de bani gata sau pe un om de știință toți îți vor răspunde: Da, e adevărat că sunt două lumi.

Numai, că fiecare altfel înțelege cele două lumi; țărănul religios înțelege în cele două lumi: viața de pe pămînt și „viața vecinică după moarte“. Cu cită teamă și groază nu așteaptă el trecerea din lumea asta în „cealaltă“, inima-i bate mai iute și vinele încep să-i tremure de-ți face impresia unui vinovat dus în fața judecătorilor. Cît e de compătimit acest suflet fricos! El, care toată viața lui n'a făcut altceva decît a muncit pentru alții, s'a supus legilor făcute de alții, a postit, a flămînzit, a răbdat frig și mizerie cu alte cuvinte a trăit o viață de martir și tot el să teme de „judecata de apoi“.

Feciorul de bani gata, burtă verde cum i-se mai zice, spune: Foarte natural că sunt două lumi: lumea „harnicilor“ și lumea „leneșilor“. Eu care m'am trudit de mi-am strîns avere și mă trudesesc să mi-se tot sporească, fac parte din lumea harnicilor, cari au economisit și nu și-au beut cîștigul, iar cei săraci cari nu și-au strîns avere fac parte din lumea leneșilor și bețivilor. Iar ce va fi după moarte asta nu-i treaba mea, asta este treaba popilor, ei spun într'un fel, oamenii de știință spun alt fel, pe

cari să-i crezi? pe nici unii, să-i ia dracul pe toți, bani să fie și-l cumpăr și pe Dumnezeu. Ia să văd cîte mii am cîștigat eri?

Omul de știință și el recunoaște că sunt două lumi: lumea deșteptilor și lumea proștilor. El vede clar cum stau lucrurile: că țărănul e greșit în credința lui, că este victima propriei sale credințe, că muncitorul luat de vîrtejul împrejurărilor, o foarte mică parte au apucat adevărata cale ce duce spre o lume mai dreaptă. Partea cea mai mare merg tot pe calea croită de strămoșii lor și nu vor să vadă că de atunci totul s'a schimbat. Merg pe calea robiei și a întunecului fără să știe unde; că feciorul de bani gata este nedrept în vederile sale, el a pus mîna pe putere și pe mijloacele de producție create de muncitori și prin astea își face avere și cu averea își cumpără putere, iar cu puterea robește pe cei mulți, pe ceice muncesc pentru el. Omul științei e nemulțumit cu împărțeala asta nedreaptă și pune mîna pe condei și descrie nedreptatea strigătoare la cer și biciuiește pe cei puternici cari stăpînesc lumea, iar pe cei robiți îi sfătuește la unire, să lupte pentru a se dezrobi din jugul stăpînitorilor. Dar cum dreptatea umblă cu capul spart, celce a scris adevărul este condamnat la moarte de către stăpînitori în frunte cu regi și împărați și ucis ca un cîine. Iar dacă își scrie părerile în așa termeni ca să nu-l înțeleagă neghiobii cei dela putere, că ce voește (face filozofie literară), atunci puternicii îl iau în ris, și nu-l lasă să-și răspîndească scrierea (nu i-o trece prin cenzură) și astfel îl condamnă la moarte prin foamete și mizerie. (Cîți scriitori mari n'au perit în cea mai

neagră mizerie.) Astfel că dacă nu voește să facă cunoștință cu mizeria ucigătoare s'au cu paloșul călăului, atunci trebuie să și vînză ideile, să nu mai scrie adevărul, să scrie că toate așa cum sunt, sunt în cea mai bună ordine, că dacă n'ar fi așa atunci n'am avea morală, credință și că tot ce-i mare și frumos nu se datorează muncitorilor, ci mărinimiei regilor și sfetnicilor săi: „Grație Majestății sale că azi țara mai trăește“ și atitea altele.

Glasilor martirilor științei cari au murit de mîna călăului, în fundul temniței, exilați sau de mizerie, a răsunat pînă la urechile cîtorva muncitori, cari au început marea luptă de transformare a societății (lumei) din societate feudal-capitalistă în societate socialistă. Sunt două lumi zic și acești muncitori cari au intrat cu toată bărbăția în luptă, două lumi pe cari noi le numim două clase într'o singură lume: clasa celor ce muncesc și n'au nimic și clasa celor ce lenevesc și chefuesc și au totul. Proprietatea privată a dat naștere acestor două clase atît de deosebite și de cînd s'au format aceste clase, de atunci s'a și început lupta între ele. Ca să nu mergem mai departe, să începem numai dela Crist, care și el a văzut că sunt două lumi nedrepte: de stăpîni și robi și a încercat să contopească aceste două lumi nedrepte în una singură mai dreaptă, însă n'a aflat adevăratele mijloace cu cari să lupte și cu toate astea această îndrăzneală la costat viața. Urmașii lui au dus lupta mai departe dintre cari și ei, foarte mulți au fost legați la stîlpul de zmoală și arși de viu. Trei sute de ani a durat lupta și în loc să unească cele două lumi, luptătorii s'au împărțit în două: unii au rămas în lumea asupriților, iar alții au trecut în lumea asupritorilor. Aceasta a făcut, pentru un scurt timp, mai ușoară trecerea din o clasă în cealaltă. Și multe lupte de clasă s'au redus la lupte personale. Persoana ce sta în fruntea luptătorilor de jos a fost trecută în clasa stăpînitorilor de sus, iar prăpastia între cele două clase devine tot mai pronunțată și trecerea dela o clasă la alta e tot mai grea, astfel că clasa privilegiatilor se tot restrînge, deci și lupta trebuie să devie tot mai aprigă.

Noi toți aceice azi, în ziua de 1 Maiu, ne adunăm sub steagul roșu vedem cel mai bine aceste două lumi nedrepte, vedem și prăpastia ce le desparte și nu voim să le contopim să le unim, voim luptă pe viață și pe moarte și ceice voesc să lupte să vie în marea noastră tabără și noi le vom spune că noi nu voim să rămănem nici în lumea de jos, dar nici nu voim să trecem în cea de sus, ci voim să creăm o a treia lume: Lumea libertății și a fericirii.

Voi, toți aceice suferiți nedreptățile lumii acesteia, toți aceice muncitori și alții trag folosul muncii voastre, toți aceice v'ați săturat de robie, mizerie, de întuneric și prostie veniți în rîndurile noastre, serbați cu noi marea sărbătoare a dezrobirii, aduceți cu voi și pe frații voștri de suferință, veniți cu toții și cu cât veți fi mai mulți, cu atît mai repede vom răsturna din temelie societatea asta ticăloasă, lumile acestea două nedrepte și vom crea lumea adevărului, a muncii, a dreptății și a fericirii! „Dezrobirea muncitorilor trebuie să fie opera lor!“ a spus marele nostru dascăl Marx, deci zadarnic veți aștepta să vie un mîntuitor, căci mîntuirea vine numai prin voi înșivă.

Tiron Albani.

Tovarășii noștri sunt rugați ca la ori-ce ocazie să răspîndească pretutindeni broșura noastră:

CINE A CULES ASTĂ VARĂ

Prețul ei e 6 fleri. Comenzile se pot face pe adresa foii. Cine comandă numai un număr, să trimeată o marcă de 10 fleri (și pentru expediție). Dela 20 broșuri în sus se exped gratis.

Tovarăși!

Spre cîștigarea dreptului de vot e lipsă de adevărarea cunoșterii scrisului și cititului.

În mai multe părți ale țării deja cu luna Mai se vor începe examinările.

Toți cei cari au implinit 24 de ani, cei cari seriu și citesc într-o limbă ce în localitatea lor o vorbesc mai mulți, la tot cazul să se prezinte înaintea comisiei examinătoare.

Să ducă cu ei un atestat (carte de lucru sau estras de botez etc.), din care li-se poate stabili vîrsta.

Comisiunea e îndatorată a da testimoniu tuturor celor ce știu serie și citi.

Cunoașterea ortografiei nu e delipsă.

Testimoniul trebuie păstrat bine. Cei cari vor fi respinși de comisie, să anunțe la secretariatul partidului.

E datorința elementară a fiecărui tovarăș, de-a se prezenta înaintea comisiei de examinare.

Tot datorința tuturor tovarășilor e de-a duce cît mai mulți camarazi ai lor la examen.

Numai dacă tovarășii își vor îndeplini datorința după cum se recere față de muncitorime și față de partidul socialdemocrat, numai atunci vom putea lupta cu reușită față de domnia nelegiuită.

Cu salut frățesc

Partidul socialdemocrat.

CĂTRE POPOR!

Publicarea pe scurt a programului partidului Socialdemocrat din Ungaria.

*

Muncitori! Fraților!

Cînd veți citi rîndurile astea, așa-i că veți zice: Ce voiți cu noi? Ce țintă voiți să atingeți cu acest apel?

Da, v-o spunem pe scurt: Voim să vă aducem starea în care trăiți și voim să vedeti pe picioare, să cugetați cu mintea voastră proprie! Cînd acum mulți au fost aceia, cari v'au învățat, v'au înșelat. V'au arătat calea cea rea. Au spus că ei sunt prietenii voștri. V'au spus cu vorbe frumoase. Și cînd adevărații prieteni s'au apropiat de voi, atunci în-au ieșit și prietenii voștri falși. Strigau și pară către cei adevărați, calomniindu-i în mod cel mai murdar, zicînd că aceștia vă fac numai rău. Toate astea le-au făcut numai ca să vă poată înșela mai ușor. Căci cînd voi veți vedea limpede, s'a sfîrșit cu domnia lor. Iar cînd au văzut că le-a reușit să vă ducă la mișelie, atunci s'au retras și au început a rîde de voi cu hohote.

Da, voi, socialdemocrații, voim să vă deschidem ochii acum. Ca în viitor să vă cunoașteți adevărații prieteni, și mișelii să nu vă mai înșela, chiar oricît de multă silință și-ar face asta.

*

Muncitori! Ori de cîte ori privim la viața noastră, ne sîngerează inima de durere. Vedem în jurul nostru neajunsuri, mizeria nemărginită, ce ne însoțește și noaptea vă apasă. Viața voastră e numai suferință, îmbrăcămîntea voastră e purtată de dureroasă. Copii voștri flămînzese, ei abia pot să mîncă la cîte o bucată de mămăligă, sau la cîte o coajă de pîne. Muncii fără încetare și în viața și obositoră voastră muncă vă curge în jurul vostru. Toate bunurile omenești, toate acestea le vedeți pe pămînt, toate sunt produsele muncii voștre fizice și spirituale, sunt rodul muncii voștre. Oare dreptatea nu pretinde, ca la toate acestea să aibă drept orișicine, care — ca să vă vedeți o muncă folositoare pentru viața societate? Așa-i că da?!

Da, societatea în care trăim astăzi, e rău organizată, pentru că partea cea mai mare a omeneștii e lipsită de dreptul, de-a se bucura de produsele muncii sale. Cîteva zeci de mii de oameni, cari abia lucră ceva, sau tocmai ni-

mic, se bucură de toate bunurile vieții. Marea mulțime, milioanele, cari toate aceste bunuri prin munca lor le făuresc, abia ajung la atîta, cît este de absolută nevoie pentru întreținerea vieții.

Această societate omenească rău alcătuită, e devină, că uneltele de producție (pămîntul și capitalul) au devenit a unor oameni singuratici, au devenit proprietatea unora, pe cînd milioanele poporului nu au altceva decît singura lor putere de muncă. Și această singură avuție a lor, sunt nevoiți milioanele de săraci a o vinde celor bogăți, ca să aibă cel puțin o îmbrăcătură de pîne.

Bogății, acele zeci de mii alcătuesc clasa capitalistă. Această clasă domnește asupra clasei muncitoare. Domnește economică, pentru că clasa muncitoare depinde de clasa capitalistă, căci e silită a-și vinde puterea de muncă. Clasa capitalistă domnește politică, pentru că ea face legile, așa precum o pretind interesele ei. Domnește spiritual, pentru că în școlile ei, prin învățătorii cari atîrnă de ea, învață deja pe copii după placul lor.

Îi învață, că decînd e lumea, tot așa a fost ca astăzi. Că întotdeauna a fost bogat și sărac. Însă multe sute de ani au trecut, un timp foarte îndelungat s'a scurs de atunci, de cînd încetul cu încetul s'a format societatea omenească așa cum e astăzi. Dar și societatea de astăzi se dezvoltă cu încetul într'acolo, cînd nu va mai fi bogat și sărac, cînd un om nu se va mai jolosi de puterea muncii altuia, ci cu muncă obștească vor fi într'adevăr oameni egali.

Acei oameni bogăți, cari au milioane în proprietatea lor, își procură mașini. În industrie, pe cîmpul de arat, în comerț, în circulație vedem tot mașini noi și iar noi. Acei cari voesc în mare să producă articole folositoare, sau cum se zice, cari produc en-gros, acei pot să-și procure mașinile astea. Producătorii mici (micii economi, micii industriași, micii comercianți) însă nu pot concura cu acești mari capitaliști. În cazuri foarte rari isbutește unuia sau altuia dintre micii producători a se urca în rîndul marilor capitaliști, dar în această cale a sa totdeauna sfarmă o mulțime de mici proprietari, tovarășii de-ai săi. Însă cea mai mare parte dintre ei e sugrumată de concurența marelui capital. Ajung în rîndurile clasei muncitoare, adică nici lor nu le rămîne altă avuție, decît puterea de muncă. Devin proletari. Capitalul ajunge în mîni tot mai puține. Numărul membrilor clasei capitaliste devine tot mai mic, însă marea masă a clasei muncitoare devine tot mai mare.

Capitaliștii încep a concura între ei. Sistemul de producție începe să se schimbă, începe să se gîndească a fabrica cît mai multe mărfuri. Nu au nici o considerație unul față de celălalt, decît numai a fabrica fără sfîrșit. Dar odată piața e inundată cu mărfuri, marfa e mai multă, decît pot cumpăra cumpărătorii. În acest caz să prăpădesc mai multe fabrici și întreprinderi. În asemenea cazuri e obiceiul a se zice că isbucnește criza. Astfel de fabrici sau întreprinderi, dau drumul muncitorilor. Lipsa de lucru devine mare. Cu aceasta vine mizeria în mijlocul poporului. Nimeni nu știe din ce va trăi mine. Oare nu va rămînea fără pîne? Existența devine cu totul nesigură.

Se înțelege dela sine, că dacă sunt deja astfel de stări, fiecine dorește, își da silința, să „socializeze uneltele de producție“, sau ca uneltele acelea, cu cari se produc mărfuri (pămînt, mașini, capital), să devie proprietatea acelor, cari săvîrșesc o muncă folositoare pentru societate. Sau așa: fiecare unaltă de producție să fie a întregii societăți și fiecine, care lucrează, să se folosească de roadele muncii sale. Prin urmare, aceasta o dorește fiecine, ca în loc de ordinea rea a societății de azi, să vie o societate nouă, bună și dreaptă.

Desvoltarea acestei noi ordine sociale își stabilește singură condițiunile de preîntîmpinare. Însă e necesar, ca clasa muncitoare, proletariatul, să cunoască în ce stare se află. Și cînd cunoaște aceasta, atunci cu munca lui proprie să ajute, să grăbească schimbarea societății de astăzi. Să nu asculte de dușmanii lui, cari îi spun, să se mulțumească cu starea în care se află, pentru că așa a fost și așa va

rămînea în veci. Să asculte însă ceiace spune partidul socialdemocrat din Ungaria. Pentru că la noi aceasta e singurul partid, a cărui țintă mai apropiată este, să facă cunoscut proletarilor starea lor, să le deștepte conștiința de clasă și să-i pregătească de luptă pentru scăparea din jugul capitalist. (Va urma.)

Diavolul și Satana.

„Românul“ din Arad, foaia advocaților și a directorilor de bănci românești în nr. de Marți, 7 Aprilie a. c. îi pune întrebarea gazetei mitropolitului, „Telegraful Român“ din Sibiu, că: „Ce politică fac, guvernamentală sau națională?“ Și după ce „Românul“ citează mai multe aliniate din foaia popilor ardeleni, cari sună minunat de bine la urechile guvernelor maghiare, îi mai pune — printre mai multe întrebări — o întrebare cît se poate de ciudată anume: „Nu crede „T. R.“, — întrebă „Românul“ — că atitudinea echivocă (purtarea nehotărîtă) pe care o manifestă de cîta-va vreme încoace e o adevărată crimă? Nu crede dl Păcățianu (redactorul „T. R.“), că scriind așa cum serie, va trebui să vie peste cîtăva vreme cineva, care să publice o „Carte a rușinii naționale“, etc.

La această întrebare, și surorile ei, foaia „T. R.“, în n-rul de Sămbătă 11 Aprilie îi răspunde „Românului“ cu sînge rece de tot, astfel: „Ziarul nostru a făcut totdeauna dela întemeiere și până astăzi, și va face și în viitor, politică de apropiere, de înțelegere (cu orice guvern. Nota Redacției), politică la fel cum e politica sașilor“. La sfîrșitul pasagiului „T. R.“ urmează: „Deosebirea pe care vrea să o facă autorul articolului din „Românul“, între împăratul de atunci și regele de astăzi, e copilăroasă și ridiculă (de ris), pentru că guvernul de astăzi e tot așa organ al Majestații Sale, numit din încrederea Majestații Sale, ca în trecut“.

Poporul, batjocoritule popor român! Știi tu ce înseamnă pentru tine aceste întrebări și răspunsuri ale popilor și advocaților? Știi tu cum sună la urechea ta politica națională-clericală, a fracului și a reverenței, a dobei și a prescurei, politica băncilor și a bisericilor românești? Ascultă aici, că o descurecăm noi, fii tăi, ca să o înțelegi cît se poate de bine.

Comitetul național dela „Românul“, dela 1881 de cînd s'a născut și până astăzi a făcut politică pasivă-activă. Pasivă înseamnă: cînd te culci și dormi de groaza guvernelor selbatice cari, dacă faci gură în gazetă te încuie la Seghedin-Vaț. Activă înseamnă: După ce te scoli din somn, stomacul corăie de foame, și ca să te sature, înștiințezi guvernul dela putere prin gazeta națională-română: că ți-e foame al dracului, și-l rogi — pe motiv că poporul e întunecat și nu înțelege politica — să-ți faci loc la oala cu carne, care se cumpără, se fierbe și se mîntăie din budgetul țării, unde-și dă pomana și poporul român din țara flămînzilor intelectuali de orice pînură.

Poate aceea o știi poporul, că comitetul național dela venirea la putere a guvernelor Khuen-Lukács-Tisza, a pășit cu aceștia în relații de dragoste, de împăcare. Cum? Așa, ca Tisza să le deie posturi de fișpănat în comitatele cu iobăgie românească, să le asigure cîteva mandate de ablegați. În administrație să bage guvernul și domnișorii flămînzi de români, adică copii popilor și ai fișcalilor, cari s'au înmulțit ca ciupercile și stau cei mai mulți fără ocupații. Și au mai cerut ei multe dela guvern și mai ales dela Tisza, care nu le-a dat nimic pe motiv, că popii români și așa țin cu el, cu Tisza, și-i adevărat aceasta. Cînd s'a votat legea cîtăniei comune și s'a ridicat numărul recruților dela 400.000 la 520.000, anul trecut, atunci episcopii români: Ignatie (Arad), Mihali (Blaj), Hossu (Gherla), Radu (Oradea-mare) și Frențiu (Lugoj), etc. ca membrii ai Casei magnaților toți au votat legea. Și asta înseamnă dare mare pe poporul din Ungaria. Și nu-i mirare cînd se cere dare și pentru pisică, să plătească proștii — zic popii de român și guvernul frațele lor, — că de aceia se mărește cîtănia ca să-i apere pe trîntori cînd se aruncă ca poto-

pul albinele asupra lor să-i întepie și să-i ucidă. Acești conducători ai bisericii românești au votat toate legile guvernului de apăsare și întunecare pentru obștea de aici și fiind Tisza fi are pe popii români de-a dreapta lui atunci, de ce să le deie advocaților și directorilor de bănci fișpanate românești și alte cereri, posturi de lipsă pentru domni de român. Tisza, de ce să steie cu comitetul național în tractări serioase, fiind chiar popii de român le încilcesc itele în așa fel, în cât nici Satana nu-i în stare să le descilcescă. Popurile, de aceea întrebă „Româniștii pe Telegrafisti“, că ce politică pruncească fae? De aceea se împung acum fiindcă oamenii serioși rid și de fișcalăși și de popi. Chiar Tisza cu întreaga lui bandă ride de amîndoi D'apoi Mangra? Lui de bucurie îi va crește sfinți în barbă, fiindcă frăția lui cu guvernul va domni de astăzi înainte, iar comitetul național poate băga băgău acuși fiind guvernul ruse, Tisza, a făcut legea presei, care s'au le astupă gura s'au fi va batjocori mai rău, ca în trecut, pe domni naționaliști ai pasivității și activității.

Popurile român! Tu trebuie să te desmete-cești din întunerecul clerical-național și să ieși din prăpastia în care te-au aruncat mai ales popii. E batjocoritor pentru tine, să nu fii în stare de-a le cere socoteala domnilor de român pentru crima ce o fac ei pe spinarea ta. Domni de român la orice jupoială-națională vorbesc, scriu și pertractează în numele tău, popurile, și pentru aceasta noi socialiștii, adevărații luptători ai dezrobirei, noi fii tăi, adevărații români, protestăm energic contra popilor și a naționaliștilor fiind îndrăznesc, să se murdărească pe spinarea ta. Popurile, trebuie să te alături de socialiști, să le ascuți sfaturile adevărate, să cetești gazeta „Adevărul“, căci ea este lumina care te va încuraja în lupta pentru dezrobirea totală a ta și a fiilor tăi din iobăgia domnilor și a popilor, cari nu mai cinstesc nimic în lumea aceasta, afară de ban, gheșeft și trindăvie-domnescă. Popurile, acești popi și advocați au fost fiindva fii tăi, iar azi îți sunt cei mai mari dușmani, cari rid în dosul tău. Intoarce-le dusul și fiind socialiștii te chiamă la luptă pentru dezrobire să fii gata!

B.

Ivirea omului pe pământ.

De prof. T. L. Blaga.

Ciți din noi nu se vor fi întrebat: In ce parte a pământului s'a ivit omul pentru întâi dată? Și ciți de nu vor fi crezut, că răspunsul va rămînea vecinic o taină a științei. Cred însă, că oricare se poate încumenta a dezlega această taină, care la început ni-se pare atît de greoaie. Cele mai multe lucruri din ale științelor, au fost dezlegate prin judecata omului și rareori descoperirile sau iscodirile s'au datorit întîmplării. Cutezăm a spune, că mai cu seamă astăzi nimic nu se mai descopere sau iscodește, decît prin judecată îndelungată.

Să judecăm puțin și asupra întrebării ce ne-am spus, ca să vedem de nu dăm de rostul răspunsului.

Nimeni dintre noi nu o să creadă altfel, decît că oriunde se va ivi întâi dată omul, trebuia să aibă cu ce trăi. Dacă poate ar fi fost răbdat de frig, căci va fi fost bine îmblănit ca azi animalele din ținuturile ghețoase ale pământului, nu putea însă să viețuiască suferind de foame și de sete neîntrerupt. Trebuia deci să se ivească acolo, unde găsia ușor hrana sa. Dar pe aceia vreme omul era cu desăvîrșire selbatic nu avea mîncările noastre de astăzi, ci de bună seamă se hrănea cu rădăcini, erburi și poame. Nu numai atît. Această hrană trebuia să o aibă întotdeauna, în orice vreme a anului, fie iarna, fie vara, căci el, selbatic fiind, nu știa mijloacele cele avem noi astăzi, ca să avem hrana oricare și oricînd. Trebuia deci să se hrănească în astfel de locuri, unde se afla neîntrerupt vegetație. La poli pământului, unde soarele mijește arareori, omul nu avea ce căuta. Nici în țările cu climă stîmpărată, acolo unde sunt veri călduroase și erni georoase, așa cum e pe la noi, omul tot nu ar fi putut dănu. Dar nici într'un loc, unde pentru oricît de puțină vreme ar fi încetat vegetația,

omul nu putea trăi. Vețeți dar, iubite cetitori, că numai gîndind puțin, trebuia să socotim, că omul s'a ivit întâi dată în locuri cu clima caldă, acolo unde vegetația, erburile și poamele, nu lipsiau niciodată.

Ei bine, astăzi se știe, că s'au găsit schelete, cari se deosebesc puțin de ale omului de astăzi și cari s'au socotit că au fost schelet de ale întiilor oameni. Un asemenea schelet se află la muzeul național din Paris, care a fost găsit în insula Iava. Nu numai atît. Dintre toate animalele, cari seamănă mai mult cu omul, sunt maimuțele și cu toți știm că maimuțele trăesc în țările calde.

Acum, după ce am gîndit unde trebuia să se fie ivit la început omul, să vedem din ce pricină oameni s'au împrăștiat pe toată suprafața pământului? De ce oameni astăzi își lasă locurile unde s'au născut și unde au trăit părinți și strămoși lor? Cu toți știm, că se duc din pricină că se înmulțesc și nu mai pot trăi pe aceiași bucată de pământ. Astfel fiind, atunci de bună seamă că și oameni dela început, tot înmulțindu-se, au început să se împrăstie. Cum însă ei erau selbatici, de bună seamă că gîndul plecării din locurile în cari s'au născut, le-a venit tîrziu. Mai întîi ei s'au certat pentru hrana ce le-o dădea de-a gata pământul și care nu le mai ajungea. Lupte crîncene între dinși de bună seamă că au fost. Mirosul sîngelui celor învinși, au îmbăt spiritele înfierbîntate ale învingătorilor și aceștia în scurtă vreme au ajuns atît de selbatici, încît prînziau din trupurile celor pe cari îi omorau.

De aceea omul la început era antropofag (mîncător de oameni). Antropofagia n'a putut însă dănu mult, căci cei cari se simțiau mai slabi, de teama celorlalți au plecat să-și caute hrane aiurea și în chipul acesta trebuie să se fie început viața rătăcitoare a întiilor oameni. Ajunși în alte ținuturi ale pământului, găsiu altă hrană cu unele plate necunoscute și gustul lor de mîncări a început de bună seamă să ia un avînt. Alegeau plantele cari le plăceau și dacă le isprăviu într'un loc, plecau în altă parte unde le găsiu, căci știm că plantele au un anumit timp de viață. Acum noi mîncăm grîul strîns de acum un an, în vreme ce alte popoare abia îl seamănă, iar altele îl strîng de pe cîmp.

Dezvoltîndu-se însă cu vremea gustul, vînatul a trebuit să fie atunci una din hranele cele mai alese și numai pentru o asemenea bucată bună, cît trebuie să fi rătăcit omul dintr'un loc într'altul? Vînatul pleca, pleca și omul după el.

După vînat omul trebuie să fie căpătăt și gustul pescuitului, dar cum peștele nu stă locului, omul l-a urmărit de bună seamă și în alte locuri. Chiar acum în timpurile noastre vedem, cum popoarele din nordul Americii, Eschimoși, dela April până la Iulie stau pe lîngă coaste ținînd calea balenelor, cari se duc pe pol ca să pască, iar dela Iulie până la Octomvrie stau pe uscat nutrindu-se cu vînatul. Cînd vine iarna, se așează dealungul riurilor înghețate, din cari scot peștele. Așa dară e lucru firesc, că omul a alergat dintr'un loc într'altul și pentru pescuit.

Dar omul a început să se civilizeze. A simțit nevoea cărnii de animale ce le steteau la îndemînă. S'a îndeletnicit prin urmare în rîndul întîi cu creșterea vitelor, cu păstoria. Păstori și astăzi urcă vara muntele și coboară iarna, căci caută locuri pentru hrana turmelor. Înainte pleca și pentru hrana lui ca și pentru a turmelor.

Cu timpul omul a început să se îndeletnicească cu agricultura și a ajuns să nu mai ducă viața selbatică și rătăcitoare de altădată.

Precum vedem, oameni au călătorit în tot timpul, dar în trecut călătoria se făcea numai din lipsa de hrană, în vreme ce astăzi mai multe călătorii se fac din plăcere, decît din nevoea traiului. Drumurile de fier, vapoarele, automobilele chiar și aeroplanelle și baloanele cu cîrmă, scurtează uimitor depărtările, așa că numai din curată plăcere omul poate face călătorii până prin inima Africii sau în ținuturile ghețoase dela poli pământului pentruca să se reîntoarcă din nou la locul, pe care l-a părăsit.

Astăzi mai greu se ivește nevoia de-a părăsi locul în care te-ai pomenit.

(După „Ziarul călătorilor“.)

Din România.

Congresul partidului social-democrat.

Privim cu mare interes mișcarea tuturor tovarășilor noștri din lumea întreagă. Pentruca cu toții urmărim un scop, toți mergem spre o țintă: dezrobirea desevisită de sub jugul clasei stăpînitoare. Lupta tovarășilor noștri din alte țări e totodată și lupta noastră, iar izbînda lor e totodată și izbînda noastră.

Insă dacă ar trebui să facem o deosebire, apoi mișcarea tovarășilor noștri din România, ne interesează mai mult. Căci între noi și între tovarășii din România legăturile sunt cu mult mai strînse și mai firești. Toți o limbă vorbim și toți suntem ieșiți din sînul unui și acelaș popor. Prosperarea și înaintarea mișcării socialiste din România nu numai ne bucură, dar știm că această prosperare este și 'n folosul nostru cel mai direct. Atunci cînd naționaliștii români dela noi au legături strînse cu stăpînitorii din Ungaria și din România, cari îngenunchează poporul, atunci și noi, poporul muncitor român atît din Ungaria, cît și din România trebuie să dăm dovezi, că suntem uniți în simțiri și dorinți, că toți un gînd avem, de-a scăpa de sub asuprirea ticăloasă a feudalilor maghiari și boierilor români.

Affîndu-se România în preajma unei transformări interne: revizuirea constituției (exproprierea averilor boierești și reforma electorală), astfel hotărîrile congresului din ast an al partidului socialdemocrat sunt de o însemnătate foarte mare.

Congresul s'a început în Dumineca Paștilor și a ținut trei zile.

Discuții înfocate și pline de înțelepciune s'au făcut în jurul punctelor dela ordinea zilei. S'a schimbat statutul partidului; s'a adus o hotărîre care stabilește tactica partidului în lupta pentru adevărata reformă electorală și exproprierea totală a moșiilor boierești; s'a discutat chestiunea agrară și s'a adus o hotărîre cu care se oprește tovarășilor de-a colabora la gazetele burgheze.

Față de politica actuală a guvernului liberal, congresul a hotărît, că trebuie să demaște scopurile dictate de interese de clasă și partid, cari au făcut pe liberali să ceară revizuirea constituției. Pentru aceasta partidul socialdemocrat cere votul universal, egal, direct și secret, atît pentru Cameră cît și pentru Consiliile județiene și comunale pentru toți locuitorii țării dela vîrsta de 20 ani în sus, fără deosebire de neam, religie și sex.

În privința exproprierei congresul spune că e datoră Partidului socialdemocrat să arate interesele comune cari leagă clasa țărănească de proletariat și să ducă lupta comună împotriva claselor marilor proprietari, împotriva întregului sistem agrar existent și să convingă țărănimea, că numai cu ajutorul proletariatului va putea căpăta:

Exproprierea totală a mării proprietăți și arendarea prin comuna la obștii și individual, pe termene lungi și arende mici.

Pentru reușita acestei lupte, afară de demonstrațiile din toată țara din 20 Aprilie, afară de punerea de candidați cu ocazia alegerilor pentru Constituanta, congresul hotărîrește organizarea grevei generale demonstrative cu ocazia revizuirii Constituției.

În comitetul executiv al Partidului au fost aleși următorii tovarăși: Dr. I. C. Racovski, I. C. Frimu, G. Cristescu, Ecaterina Arbore, D. Marinescu, G. Bujor și Al. Constantinescu.

Cu ocazia congresului comitetul central al nostru a trimis următoarea telegramă:

„Salutăm parlamentul proletariatului român, dorindu-i spor la muncă și la lupta ce o duce pentru dezrobire și pentru dărîmarea societății tirane de astăzi. Cu dragoste frățească: Comitetul central al partidului socialdemocrat din Ungaria.“

Intrunirea publică din Budapesta.

*

lupta pentru drepturile noastre.

Secțiunea română din Budapesta a conchis pentru Duminecă, în 26 Aprilie n. o întrunire publică pentru pregătirea luptei ce trebuie să o începem cu mai multă stăruință în or.

Tovarășul Teodor Moga în numele secțiunii a intrat în intrunirea după care recomandă de preferință pe tovarășul Vasile Dobrescu și de preferință pe tovarășul Ferdinand Hinț.

Tovarășul Iosif Jumanca, luând cuvântul a vorbit despre împlinirea a zece ani dela revoluția vârsare de sânge dela Aleșd și spune că tovarășilor că pentru exprimarea prinoului nostru față de eroii dela Aleșd să ne ridicăm toți în picioare. (Tovarășii toți se ridică în picioare.) Vorbește apoi despre situația politică. Arată ținta clasei stăpînitoare, care azi se luptă în partidul muncii duce lupta cea mai sălbatică contra tuturor drepturilor și libertăților poporului. Dela venirea sa la putere partidul muncii avea la spatele său pe Tisza, care e cel mai mare dușman al democratizării.

Acest partid de mameluci a făcut schimbul legi de vot, care susține și pe mai degrabă nedreptățile clasei muncitoare. Acest partid a făcut revizuirea curții cu jurați, învinsându-i acesteia putința de-a aduce vreo schimbare neplăcută guvernului. Și tot acest partid a făcut legea de presă, prin care caută să răpească și ultima particică a libertății de presă se mai bucura până acum țara. Toate aceste lucruri le folosește guvernul spre a face neputință apariția foilor muncitorești. Atunci când în toată lumea cautiunea foilor e ștearsă, atunci la noi e ridicată la 20 mii de coroane pentru foile săptămânale și 50 mii de coroane pentru foile zilnice.

Ordinarea aceasta nu atinge nici cît de puțin foile mari ale stăpînitorilor, cari urmăresc un singur scop: gheșeftul, — însă lovește de sus de mult foile muncitorimeii, cari luptă pentru ideal și atacă pe toți jefuitorii poporului.

În fața de acest guvern negru la suflet, care ne adus o năpastă atît de mare pe capul țării, noi naționalistii români însă nu-și ridică cuvântul. Nu fac nimic, singurii noi muncitorii trebuie să luăm lupta de apărare. Dacă asupra noastră vor fi făcarnici și plini de răutate, noi trebuie să fim însuflețiți și gata de luptă. Nu putem să fim fărădelegile cu nepăsare. Trebuie să luptăm din răzputeri pentru dezrobirea noastră. Nu ne întărim foaia „Adevărul”, care e singura noastră armă de luptă. Să intrăm cu toții în secțiuni și să luăm parte la toate acțiunile proletariatului ungar și atunci cu siguranță vom ieși învingători.

Urmează apoi tov. Iosif Receanu, care spune că toate invențiile ce s'au ivit cîndva, clasa stăpînitoare le-a folosit în favorul ei. Așa și acum tiparul, care înainte cu 400 de ani a fost descoperit de Gutenberg. Iar atunci cînd și clasa de jos voește să se folosească de această invenție, cînd și muncitorii voesc să-și ia foile lor puternice, atunci guvernul vine cu legea de presă, care face cu neputință că clasele de jos să aibă folos din invenția mare a lui Gutenberg.

Cu toate acestea însă să o știm că numai prin luptă ne vom putea ridica și noi la treaptă înaltă. Precum tovarășii germani și francezi, așa și noi trebuie să ne creiem o presă puternică, care să servească interesele noastre de clasă.

Cea mai apropiată ocazie, cînd cu toții vom putea să ne luăm partea din luptă, e ziua de întii Mai. Atunci să fim cu toții la demonstrație și cu toții să ne abonăm la „Adevărul”. Tovarășul președinte, V. Dobrescu luind cuvântul spune, că noi românii fiind lipsiți de cultură, atît aici, cît și în alte părți unde ne aflăm, suntem totdeauna cei din coadă. Tătarul român trăiește în sărăcia cea mai îngrozitoare, numărul celor ce pleacă în America este tot mereu și azi sunt în America peste două milioane de milioane de români. Dar și acolo

românii împreună cu indienii și chinezii, sunt cei cari fac concurența cea mai mare lucrătorilor organizați. Și toate acestea sunt din lipsa de cultură. Însă naționalistii români nu pentru vindecarea ranelor acestora lucrează, ci mereu trădează cauza poporului pentru ciolane ce le primesc dela guvern.

Noi, muncitorii, fii țăranilor, trebuie să ducem

facla luminei în popor și să ducem la liman acest neam asuprit.

În mijlocul aplauzelor tov. președintele închide întrunirea și anunță că de întii Mai se ia parte fiecare la demonstrația ce o vor face muncitorii din Budapesta. Tovarășii români să se adune la ora 1 în localul secțiunii.

✕ VIATA BĂIEȘILOR ✕

Inmormântați.

(Tablou din viața băieșilor.)

Hura! Înainte!

Încă azi vom isprăvi cu cea din urmă clacă în ocna de cărbuni. Haideti încodată jos în adîncimea întunecoasă și apoi putem merge acasă la familie. Scoaterea cărbunilor e o muncă grea, obositoare, dar omul începe cu o putere îndoită la lucru, atunci cînd știe, că după terminarea unei ore de cari citime de lucru poate merge acasă. E adevărat, că bucuria nu durează mult, că după cîtăva vreme iară sună clopotul, semnalul care ne chiamă iar la muncă.

Gîndurile acestea îmi umblau prin cap, cînd într-o dimineață senină dar răcoroasă din luna Septembrie mă trudeam în spre ocna Paula. Repede m'am îmbrăcat cu hainele de lucru pline de fum, mi-am tras păpușii grei și m'am îndreptat înspre intrarea în baie unde mă așteptau colegii mei. Prevăzuți cu lampa siguranței ne urcăm în coșul de transport care sta gata și cu iuțea fulgerului m'am coborît în adîncime.

Apa ce curgea de pe pereții ocnei pica în coș în așa fel, că ne-am udat pînă la piele. Deodată se făcu lumină, auzirăm semnalul clopotului, apoi ne-am oprit brusc, am sosit. Coșul de transport se golește repede și se ridică la lumina zilei după alți muncitori. Iar noi în rînd cu gîstolo am pornit în spre locul lucrului. De altfel nici nu mergeam, ci săream de pe sciliper pe sciliper, pentru că gropile ce erau între sciliperile de sub șini nu erau astupate.

Încotro mergeam, în toate părțile se arătau semnele greutății mari și groaznice ale munților. Grinzile ce susțineau plafonul erau foarte îndoite și proptele de cîte un metru și jumătate lungime și 20—30 centimetri grosime se crăpaseră în lungime și sub apăsarea ce venea de sus părea că erau gata să se prăbușească.

Pe cînd eram băieș tinăr, de cîteori nu mi-am lovit capul în grinzile astea strîmbe, încît adeseori îmi venea amețea. Pentru că recrutul nu este obicinuit a umbla cu spatele girbovit și a umbla drept e adesea periculos.

În fine am sosit la scopul provizor, la sulul al 3-lea. Sulul e un canal captușit cu lemn ce leagă două funduri, care servește la scopul de a da drumul materialului procurat în tărbăoanța așezată jos. Tărbăoanța vine trasă apoi la coșul de transport care încercat se urcă la suprafață.

Ajunși la sul ne-am lăpădat toate hainele, afară de pantaloni. Ne-am urcat în sus pe niște trepte, apoi am mai mers ca 200 de metri și am ajuns la scop. Eram trei inși. Repede ne-am lăpădat și pantalonii, ne-am înfășurat mijlocul cu funii și dinainte ne-am pus șorturi, pentru a ne acoperi goliciunea. Cu toate că eram în goliciunea cum ne născusem, totuși în marea căldură sudoarea curgea șiroaie pe noi, așa o ferbințeală era în locul acesta strîmt. Asta nu era nimic dacă nu ne înăbușa aerul greu de gazuri, care ne stringea plămîinii, pentru că țevile ce ne aduceau aer curat își îndeplineau misiunea foarte încet.

Lămpile pîlpăiau trist și praful des de cărbuni, acest dușman grozav al băieșilor, care e mai periculos și ca aerul din baie, ne îngreuna și vederea. Praful de cărbuni ne-a intrat pe gură, și pe nas așa că ne făcea să tușim. Cîte unul ne duceam la locul de încărcat, unde elăteam cu apă praful ce ne sgîria pe git. Pe drum ne-am lovit de grinzi și de țevile de tinichea pe cari venea aerul și ne

întorceam rîniți la lucru. Ce viață mizerabilă e acolo jos! Nici iadu! închipuit nu poate fi mai rău!

Patru săptămâni am lucrat în locul acesta am și transportat cîteva vagoane bunicile de cărbuni din acel loc. Apăsarea dealului aci era afară din cale de mare, pentru că pătura de amestecături era subțire asupra căreia era nisipul și surpătura. În special teslăria a lăsat de gîndit în acest loc. Reparațiuni dese erau de mare trebuință și contrar proptelor groase, a devenit necesară slobozire mai jos a șinelor, pentru că grinzile încrucișătoare împedecau și vagoanele de a trece pe sub ele. Reparațiile împedecau transportul și lucrul de reparație era plătit mai rău ca alt lucru și de aceea reparația s'a neglijat. Astăzi iar a trebuit să slobozim șinele. Grinzile se lăsau vîzînd cu ochii în locul periculos.

Tărbăoanțele iară s'au umplut și m'am dus cu un coleg la canalul de slobozire. Drumul era în jos și tărbăoanțele mergeau iute. Tovarășul meu mergea înainte și eu în urmă.

Deodată se aude o detunătură mare vagonetului ce mergea înaintea mea se lovește cu toată puterea de-o grindă curmezișă, proptele se răsturnară și întreaga teslărie s'a surpat. Prin deschizătura ivită astfel petrișul și nisipul curgea vale în jos. De oarece tovarășul meu n'a auzit strigătul meu de ajutor, am dat fuga la tovarășul ce a rămas la lucru. Cînd am sosit la locul prăbușirii, imediat ne-am dat seama de mărirea pericolului. Drumul ne-a fost cu totul închis. Toarășul meu a constatat cu groază, că aci s'a ivit o așa gaură prin care nisipul se surpă încontin în locul celui ce-l curățim. Nu puteam face altceva decît să așteptăm pînă ne vin într'ajutor.

— Să ne stingem lămpile — îmi zise tovarășul —, pentru că să nu ni-se sfîrșească aerul! Le-am stins. Și am șezut liniștiți în întinericul fără fund care ne înconjură. Cîtă vreme am stat în tăcere, nu știu. Deodată am auzit zgomotul sgărieturilor și loviturilor.

Ne sesește ajutor! — strigarăm cu bucurie amîndoi odată. Ascultam cu încordare și numai din cînd în cînd scoateam cîte un cuvînt. Ceas după ceas a trecut, dar n'au venit mai aproape și noi din ce în ce ne întristam mai mult. Pe lingă asta ne mai chinuia foamea și setea...

După așteptare îndelungată și chinuitoare în sfîrșit a venit momentul, cînd pe lingă pămîntul surpat am zărit prima rază de lumină ce străbatea la noi, apoi strigătul de bucurie al tovarășilor noștri ne-a sunat la urechi, la care noi am răspuns cu pornire adîncă. Din crăpătura îngustă sa făcut o deschizătură prin care am ieșit cu nerăbdare și am fost salvați. După ce ne-am împropătat puterile din mincările aduse am pornit în spre ieșire.

Acolo sus surideau razele soarelui pe cerul senin.

Lingă noi, în ocna întunecoasă, pîndește moartea din ale cărei ghiare abia scăpărăm. Douăzeci și patru de ceasuri am zăcut în adîncime, ceiace părea o vecinicie pentru sărmanii înmormîntați. De două ori atîta valoarează viața cu care omul este dăruit din nou.

Intii Mai și băieșii.

La sărbătorirea zilei de întii Mai vom lua parte și noi băieșii, cei mai robiți muncitori din țară. Vom lua parte acolo unde împrejurările ne permit și unde nu ne permit să manifestăm și să luptăm ca în viitor să nu putem fi împedecați. Pentru că starea noastră este foarte grea. Este cea mai grea, pentru că

pe cînd muncitorii din alte bresle s'au cucerit nu numai dreptul de întrunire dar și dreptul de a se mișca liber în contra patronilor și fabricanților lor, pe cînd noi băieșii suntem jefuiți și de dreptul cel mai elementar, în primele zile a organizării noastre, de dreptul de întrunire. De aci rezultă că și 1 Maiu, cînd întreaga lume muncitoare asvîrle la o parte ciocanul și merge să serbeze ziua dezrobirei viitoare atunci, noi băieșii numai acolo vom serba această zi măreață unde împrejurările ne vor permite.

Dar, să nu ne descurajăm. Pentru că acum mai mult ca oricînd trebuie să stăm alături de steagul nostru care ne adună în jurul său și ne arată calea dezrobirei. De aceea acolo unde 1 Maiu nu va fi cu puțință să se serbeze, acolo tovarășii pot aranja Dumineca viitoare o serbare de 1 Maiu. Și dacă vom lucra cu bărbăție și vom sprijini singurele noastre mijloace de luptă: „Adevărul”, „Bányamunkás” și „Bergarbeiter” în scurt timp ne vom cuceri dreptul de întrunire și organizare.

Iar cu puterea organizației noastre, cînd vom asvîrli ciocanul cu toții odată și vom eși din adîncurile pămîntului sărbătorind la întii Maiu și demonstrînd pentru dezrobirea noastră, atunci vom băga spaimă în toți stăpînitorii tirani cari azi ne sug nu numai sudoarea, dar și măduva oaselor. Le vom arăta atunci că lumea e a celorce muncesc nu acelorce fură munca.

Atunci vom știi ce înseamnă a sărbători, căci atunci razele dătătoare de viață ale soarelui nu vor străluci numai în palatele baronilor băilor, ci vor lumina și colibe muncitorilor băieși, cari scot bogățiile din fundul pămîntului.

Stări din Annavölgy.

În părțile „dealului Gete” din băile societății Esztergom-Szászvár lucrează aproape 20 partii (tabere) din acestea abia 2—3 partii lucrează în așa loc unde sunt cărbuni curați. Afară de asta mai sunt și mizeriile că se cere a scoate o cantitate mai mare de cărbuni, e prescris cîte tărăboante (vagonete), să transporteze într'o anumită vreme. Cine nu poate îndeplini aceste condiții îi șterg din listă și cînd vine prima, muncitori se trezesc că a treia parte din plată li-se reține. Iar unii șterg liste chiar fără să aibe cele mai simple motive. Ar fi de dorit ca direcțiunea să ancheteze puțin și să ia măsuri ca să nu se mai întîmple.

Mizeria băieșilor.

Pentru munca grea și periculoasă băieșii nici atîta plată nu capătă ca să se susție pe sine și familia sa. Relele împrejurări de lucru și brutalitatea vâtafilor (poruncitori) alungă pe băieșii dintr'un loc într'altul. Iși strînge toată averea într'un pachet și pornește la drum de multe ori pe jos căci nici pentru tren n'are bani.

Pribegeste dela o baie la alta și în toate părțile nu găsește decît mizerie pentru sine. Nici a emigra nu e așa ușor acum. Baronilor de aici le trebuie muncitori, dar nu cu plată cinstită voiesc să-i ție aici, ci cu jandarmi și grăniceri. Mai zilele trecute domnii băilor s'au prezentat la ministrul de interne și au cerut ca băieșilor să nu le dea pașaport. Ministrul le-a promis că va face totul pentru ei. Ia să fi mers muncitorii să fi cerut sprijin pentru a li-se mări plata sau pentru alte revindecări să fi văzut numai cum ar fi fost dați afară.

Că mizeria și desamăgirea unde duce pe om o dovedește întîmplarea următoare: La societatea salgotariană din Petroșeni, în baia de nord a lucrat băieșul Kovács Imre. Din plata mizerabilă n'a putut trăi și din lună în lună se băga mai mult în datorii. Amărăciunea i-a crescut-o și faptul acela, că în Martie a cerut 30 de coroane înainte dela inginer și a primit numai 10 cor. Cîștigul zilnic de 2—3 cor. la mîhnit de tot pe Kovács și în 27 Martie s'a sinucis explodîndu-se cu dinamită. Corpul nenorocitului a fost despiciat în bucăți cari erau asvîrlite la distanțe de cîțiva metri una de alta.

Cazul lui Kovács este o dovadă a explozării neomenească a sărmanilor băieși. Pe cînd lucra, trăia în mizerie cu familia sa. El și-a schimbat mizeria cu moartea, dar familia lui suferă mai departe mizeria înfricoșătoare. Societatea unde a lucrat nu-i pasă de victima ei. Iar autoritățile din Petroșeni din nou pot anunța că s'a sporit numărul cerșetorilor.

ȘTIRI

— **Tov. Legien la București.** Tovarășul Legien, președintele Uniunii internaționale a sindicatelor, care a ținut o conferință și în Budapesta, în 9 Aprilie v. a ținut o conferință în București despre „*Internaționala muncitoare*”. Intocmai ca la noi și în București conferința tov. Legien a avut un succes strălucit.

— **Muncitorul își rizică viața.** La fabrica de teracotă din Rozsahely s'a întîmplat un accident groaznic. Muncitorul George Dugya ajungînd între floretele a două vagoane cari au turtit pe nefericitul om și a murit în scurtă vreme. Cînd se va face anchetă de sigur se va stabili, ca de obicei că muncitorul a fost victima propriei sale neglijențe, iar că ce a cauzat accidentul, de asta nu se vor interesa.

— **Izbuclirea Vezuului.** Prin o puternică explozie subterană Vezuul a început a funcționa. Din craterele superioare împrăsciau pucioasa lichidă și gazele otrăvitoare. Locuitorii din Rossiana și Pugliana își părăsesc căminele spre a se salva. Timp îndelungat se aude vuetul subteran care a băgat spaimă în locuitori. În observatorul Vezuului se spune că nu amenință pericol, dar profesorul Italian Salvi are păreri contrare. Spune că deoarece cratera e plină de gaze și pucioasă și încordarea internă e așa de mare, că erupția e posibilă. Se prevăd arătări ca în 1906.

— **Așa mor muncitorii.** În fabrica de fier din Diosgyőr o macara a strîns cu atîta putere pieptul muncitorului Anton Kovács în cît i-a rupt toate coastele. Nenorocitul a murit în drum spre spital.

— **Scandal într'un teatru român.** În teatrul modern din București, au jucat în Marța trecută piesa „Belzebut” în care batjocoresc teribil pe Take Ionescu și partidul conservator-democrat. Aderenții partidului au luat parte în număr foarte mare avînd de scop să împiedece jucarea piesei cu orice mijloace și cînd s'a ridicat cortina a izbuclit o gălăgie infernală. Pietri, ouă clocite și cioburi sburan pe scenă, dar actorii jucau mai departe. Scandalagii s'au urcat pe scenă și au tras jos în sală pe actori, lovindu-i din toate părțile. S'au slobozit și cîteva focuri de revolver, publicul speriat fugea în spre eșiri, iar în garderobe s'a făcut o înghesuială de au călcat mai multe femei și copii.

Direcția teatrului a cerut ajutorul poliției prin telefon, dar cînd a sosit prefectul Corbescu în fruntea unei trupe de vardiști n'au găsit decît pe actorii bătuți. Provocatorii au sfărîmat tot mobilierul teatrului. Cînd vrea românul atunci și el e revoluționar! Și încă ce revoluționar să de ai cu măciuca.

— **Așa trăesc milionarii.** E vorba de Teodor Dreher care a murit în urma unui accident cu automobilul. Acest domn pe cînd trăia, niciodată n'a dat ocazie să se scrie despre el, că cum a risipit banii acelor muncitori cari cîștigă milioane pentru familia sa! Pe muncitorii cari lucrau în fabricile lui de bere și pe moșiile lui, niciodată nu i-a surprins cu vorba aceea, acum sunt vesel, vă măresc plată cu cîte 2 cor. de om. Așaceva alde Dreher n'au făcut. Asta ar fi risipire de bani. Dar ceiace a făcut „regretatul” Dreher în Triest, unde și-a chemat 12 amici la o cină și pentruca să nu se plictisească, a comandat să vie la ei 12 artiste, 8 din Viena și 4 din Paris și s'a îngrijit ca cele 12 artiste să fie cele mai alese frumuseți ale orașelor renumite. Damele și domnii au fost transportați cu trenuri speciale dela Paris, Viena la Triest. Și pentruca aceste trenuri speciale să nu fie prea

împovărate, fiecare domn și fiecare damă a avut cîte un tren deosebit special. Musafiri au găsit pe masă lîngă tacîmuri și cîte o tabacheră de aur, pe care era săpat în diamant datul. Și pentruca amintirea să fie mai exactă și mai plăcută nu era scris numai anul, ci și luna și ziua. Cina a costat 8 sute de mii coroane și a reușit de minune. Cîte mii de muncitori nu ș-au rupt oasele, n'au flămînzit și răbdat frig pentruca fabricantul să poată petrece într'un așa lux desfrînat: Și se mai spune că toate așa cum sunt așa trebuie să fie. Oare și asta așa trebuie să fie?

ACTIVITATEA NOASTRĂ.

*

Dela secțiunea din Budapesta.

Tovarășii din Budapesta să se pregătească spre a lua parte în număr cît mai mare la demonstrația dela 1 Maiu. Întîlnirea va fi după prînz la ora 1 în localul secțiunii din Nagydiofa-utca 17. Comitetul secțiunii.

Editor și redactor responsabil: Ioan Flueraș.

Tipogr. Világosság, s. a. Budapesta, VIII, Conti-utca 4.

Citiți și răspândiți pretutindeni foile muncitorești, căci numai așa ne vom putea întări, numai așa vom putea ținea piept tuturor loviturilor. Iată foile socialiste românești:

ADEVÉRUL

Organul partidului socialdemocrat din Ungaria. — Redacția și Administrația: Budapesta, VIII., Conti-utca 4.

ROMANIA MUNCITOARE

Organul partidului socialdemocrat și al Uniunii sindicatelor din România. — Redacția și Administrația: București, Str. Piața Amzei nr. 26.

VIITORUL SOCIAL

Revista științifică a partidului socialdemocrat din România. Redacția și Administrația: București, Str. Piața Amzei nr. 26.

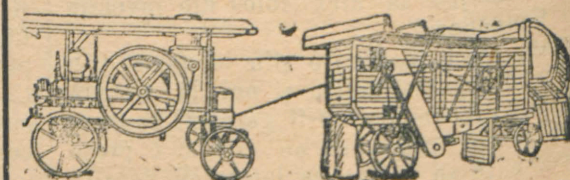
DEȘTEPTAREA

Organul Federației Socialiste române din America. Redacția și Administrația: 1106 Russel Str., Detroit, Mich.

Ospătărie românească în Budapesta!

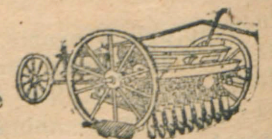
Se atrage atenția tuturor tovarășilor din Budapesta asupra ospătăriei tovarășului **Ioan Sântăuan din str. Wesselényi nrul 13**, (colț cu str. Kazinczy) unde se servesc tot felul de beuturi, mîncări reci și calde. Se primesc abonenți la prînz și la cină. — Vineri seara mămăligă.

Fiecare agricultor știe că cele mai bune TREIRĂTOARE CU MOTOR

mașini de semănat

și tot felul de instrumente economice,

instalații de moară

mai ieftin, cu garanță și pe rate le poate procura la **Firma KOVÁCS és ZAKARIÁS**

Budapest, VIII., Köztemető-ut 23. szám. Cereți preț curentul și conspectul nostru. (1)